

کتابخانه‌ها در خدمت توسعه پایدار

توسعه پایدار از جمله مفاهیمی است که در دهه‌های اخیر مورد توجه طیف‌های مختلف در سراسر جهان قرار گرفته است. توسعه پایدار، توسعه‌ای است که به نیازهای زمان حال پاسخ می‌دهد، بی‌آنکه توانایی نسل‌های آتی را برای پاسخ‌گویی به نیازهایشان به مخاطره افکند (تراسی، ۱۳۸۲، ص ۷۷). تأمل در تعریف حاضر نشان می‌دهد چنین نگاهی به توسعه علاوه بر توجه به نیازهای عصر حاضر و توسعه همه‌جانبه، تلاش می‌کند منافع نسل‌های آینده را نیز به مخاطره نیندازد و تلاش می‌کند تعارض بین منافع انسانی با طبیعت را در سراسر گیتی کاهش دهد.

توسعه پایدار مفهوم گسترده‌ای است که همه ابعاد زندگی بشر را در بر می‌گیرد و در جریان آن راهبردها، برنامه‌ها و سیاست‌ها در زمینه اقتصاد، بازرگانی، منابع طبیعی، آموزش، بهداشت، صنعت و سایر مؤلفه‌های حیات بشری به‌صورتی طرح‌ریزی می‌شوند که توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را به‌طور هم‌زمان و به‌موازات یکدیگر تداوم و قوام بخشد. در این راستا تلاش‌ها، برنامه‌ها و سیاست‌های پیش‌بینی شده در کشورهای مختلف با توجه به وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، زیست‌محیطی و سایر ویژگی‌های بومی با یکدیگر متفاوت است.

اصطلاح توسعه در طول قرن‌ها به‌تعبیر مختلفی از سوی صاحب‌نظران به‌خصوص، اقتصاددانان و سیاست‌مداران، مورد استفاده قرار گرفته است. این واژه بسته به اینکه از سوی چه کسی مطرح می‌شود، معنای خاصی پیدا می‌کند و ممکن است جنبه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... را شامل شود.

نگاهی تاریخی به توسعه نشان می‌دهد که در آغاز توسعه معادل رشد در نظر گرفته می‌شد و بیشتر از سوی اقتصاددانان و در مباحث اقتصادی مطرح می‌شد؛ اما در یک قرن گذشته توسعه بیشتر در مباحث کیفی و رشد در مباحث کمی استفاده می‌شود. در حقیقت توسعه تمام جنبه‌های زندگی انسان را دربرمی‌گیرد و علاوه بر مباحث اقتصادی، مسائل اجتماعی، فرهنگی، سیاسی را نیز شامل می‌شود. در دنیای امروز و در عصر اطلاعات، فناوری و نوآوری از عوامل اصلی توسعه قلمداد می‌شود و در واقع این دو عامل موتور محرکه توسعه محسوب می‌شوند. با توجه به تحولات فناوری در دهه‌های اخیر و اهمیت دانش به‌عنوان مهم‌ترین سرمایه‌اجتماعات، داشتن نیروی انسانی مستعد و خلاق پیش‌شرط اولیه دستیابی به توسعه محسوب می‌شود و بدون آن و نیز به‌کارگیری درست فناوری، توسعه امکان‌پذیر نیست.

پایدار و نظم و امنیت اجتماعی فراهم می‌شود. دسترسی به اطلاعات و توزیع مناسب اطلاعات در میان احاد جامعه و آگاه شدن آنها از حقوق اجتماعی و شهروندی، در کاهش مشکلات و نیز رسیدن به رفاه عمومی بسیار موثر هستند، و در این میان کتابخانه‌ها می‌توانند نقش موثری ایفا کنند.

نگاهی به سمینارهای و همایش‌های ملی و بین‌المللی متعدد برگزار شده در خصوص توسعه پایدار نشان می‌دهد این حوزه آنچنان که باید با استقبال کتابداران همراه نبوده و به شکل درستی در ادبیات حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی وارد نشده است. بررسی مقالات همایش‌های بین‌المللی و مشاهده مقالات اندک ارائه شده درباره نقش کتابخانه‌ها در توسعه پایدار - که شاید از تعداد انگشتان دست هم تجاوز نمی‌کند - خود شاهدی بر این مدعاست. این در حالی است که در تمام منابع و مقالات به نقش بسیار پر رنگ اطلاعات و نیز جریان درست و آزاد اطلاعات اشاره شده است. امیدوارم در آینده نزدیک شاهد حضور پررنگ‌تر کتابداران و متخصصان اطلاعاتی در همایش‌های مرتبط با توسعه پایدار باشیم.

۱. تراسی، دیوید (۱۳۸۲). اقتصاد و فرهنگ. ترجمه کاظم فرهادی. تهران: نشرنی.

سر دبیر

در چنین نگاهی اطلاعات و فناوری نقش بنیادی و اساسی دارد تا ضمن ایجاد آگاهی در جامعه برای استفاده حداکثری از ظرفیت‌های موجود، در حفظ سرمایه‌های ملی و زیست‌محیطی کوشا بوده و سرمایه‌های درخور توجهی برای آیندگان به‌ارمغان بگذارد. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی با فراهم‌آوری اطلاعات، پردازش و سازماندهی و نیز اشاعه اطلاعات نقش بسیار مهمی در رسیدن به توسعه پایدار ایفا می‌کنند و با استفاده از فناوری‌های جدید ارتباطی، همواره تلاش می‌کنند تا اطلاعات مناسب‌را در زمان و مکان مناسب در اختیار نیازمندان به اطلاعات و عموم مردم قرار دهند. در واقع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی یکی از ارکان اساسی توسعه پایدار محسوب می‌شوند و در این راستا دائم در حال تحول و دگرگونی برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی و ایجاد جامعه پویا و پایدار هستند.

تعهد بین‌نسل‌ها و مشارکت اجتماعی، یکپارچگی اقتصادی - محیطی، عدالت اجتماعی، حفاظت از محیط زیست و کیفیت زندگی که به‌عنوان مفروضات اساسی توسعه پایدار شناخته شده‌اند، بدون دسترسی به اطلاعات قابل تحقق نیستند و در این راستا کتابخانه‌ها با دسترس‌پذیر کردن اطلاعات نقش حیاتی ایفا می‌کنند. همچنین کاهش میزان فقر، بی‌سوادی، نرخ بی‌کاری و افزایش سطح رفاه عمومی و اشتغال در سایه توسعه